

17 mei 1650

Burgerlijke ongehoorzaamheid op Boshoven.

Op 17 mei 1650 spant de schout van Weert (Hendrick van Boeckholt) als vertegenwoordiger van de landsvrouwe, de Prinses van Chimay, een kort geding aan tegen een zestal personen van Boshoven.

Het valt op dat de beklaagden bij hun verdediging niet gesteund worden door een advocaat. Dat was in criminele processen nooit het geval. De beklaagden moesten zichzelf zien te redden. Toch wordt de verdediging zo knap gevoerd dat ze op de achtergrond juridische bijstand moeten hebben gehad. Wie daar het meest voor in aanmerking zou komen, is de secretaris van de stad Mr. Merten Pitten, voormalig hoofd van de school, en als secretaris zeker op de hoogte van het archief van de stad. Hij heeft het verslag van het proces op schrift gesteld.

Om te beginnen schetst de schout bij het verhoor voor de Schepenbank wat er successievelijk gebeurd is. Oud-burgemeester Goort Hugo (burgemr. in 1641 en in 1646) is door Hare Excellentie gemachtigd van de huidige burgemr. (Thijs van Haelen) en schepenen een perceel gemeentegrond te kopen en heeft laten weten dat de Rentmeester (Costerius) dit stuk land aan Hugo moet *leveren, mits latende rontsom eenen wech van 18 voeten*. Blijkbaar lag het perceel in een drassig gebied, zodat het opgehoogd moest worden en rondom voor de afwatering sloten aangelegd moesten worden.

Hugo heeft *dijen volgens t' voors. erve doen om spaijen, labeuren, .ende beginnen op te graven, om t' selve te bevrijen (af te bakenen)*.

Toen *hebben eenighe oproerighe huijsluidens en(de) namentlick Heijn Kneupkens, Jacob Collemans, Jan Bullens, Tonis Verstappen, Peter Knoeps ende Gielis Nouwen hun verstout over t' voors. gespajjt landt te vaeren, ende te vlutten met hunne peerden ende kerren, **jae** op de opgegravene grachten, wederom in te steecken ende te slichten (egaliseren)*.

De verontwaardiging stijgt: *Sulx is niet alleen eenen moetwil, maer kracht ende gewalt, in een lant van Justitie niet te lijdén*.

Het is logisch dat Hugo hierover geklaagd heeft bij Hare Excellentie, vindt de schout, en dat Zij dit hoog opgenomen heeft en de schout verzocht heeft stappen te ondernemen tegen de beklaagden. Uit de ingewonnen informatie blijkt dat de beklaagden *dese feijten en gewalt hebben bedreven*.

De schout zet hoog in en eist bij de schepenbank dat de beklaagden *de ingesteeckene grachten wederom openen ende stellen op den vorigen voet, ende dat ellick van hun luijden gewesen sal woorden tot eene bedevaert in Galitien (Galicië) bij St. Jacob (van Compostella) oft andere hooge penen (straffen)..... anderen ten exempél ende dat met alle costen ende boeten*

Zo'n bedevaart naar Santiago di Compostella werd vaak opgelegd aan mensen die een doodslag hadden begaan !

De situatie lijkt hopeloos voor de beklaagden, maar hun verweer is verrassend.

Zij vermeijnen dat sij bij het insteecken van de krachten (grachten) . ende het vaeren over de voors. gemeijnte int minste tegens den landtsheeren oft officie (het schoutambt) niet en hebben misdaen

*Wt (Uit) oorsaecken dat Graeff Jacob van Horne (I) geweest landts heere alhier bij ordonnantie van **23 februarij des Jaers 1482** (168 jaar geleden !) gecaveert ende beslooten heeft, dat **niemants geen gemeijnte en zal moghen wt niemen, dan die geene die binnen Weert geen erff en hebben, sulx ten overstaen van rentmr, schepenen, ende meesten deel van de naebueren, dat is geintresserde, ende sulx tot eenen halven boender toe, ende daerenboven niet**. Ten waere dan bij goetduncken. ende bij consent vander gantsche gemeijnte **van beide (schepen)bancken** ende bij dat met conditie dat den geenen aenden welcken het wt niemen van t' voors. halff boender geguet woort tot een timmerplaets de selve binnen t' Jaer betimmeren zal. Ende oft hij des niet en dede oft naer der handt de timmeringhe affbreecke, soo sullen de naebueren dat gegeven erve wederom*

*moghen intreden oft inslichten, sonder tegen ons ende onse naecomelinghen in eenighen wijze te misdoen,
Waerop ter goeder trouwen de beclaechde ende andere geintresseerde naebuere aldaer door t' voors. wtniemen vande voors. gemeijnte ten hoochsten beswaert ende geintresseerd zijnde, hunnen recours (toevlucht) genoemen hebbende de selvighe inslichtinge voor genomen hebben*

Uitgaande van dit privilegie zijn de naburen *ter goeder trouwen* weer tot egalisatie van de akker overgegaan, *als vastelijck betrouwt hebbende dat haer Excellentie qualick op t' voors. wtnemen ende sonder dat de voors. geintresseerde naebuere daerop gehoort oft geroepen zijn hun t' selve in quade niet en zall affniemen, maer eerder ordonneren naerdad de plaetsche bij **beijde de voors. bancken** met kennisse van saecken sal sijn gevisiteert ende daarvan rapport gedaen hebbende aen haere Excellentie voors. dat de voors. wtgenomen gemeijnte met de grachten daerop wtgesteecken, sal woorden ingeslicht tot gerieff van de intresseerde naebuere ende ander personen*

Ongetwijfeld zou Hare Excellentie dit stuk *gemeijnte* niet aan burgemeester Hugo gegund hebben als ze had geweten van het bestaan van het oude privilegie van Graaf Jacob. Bovendien hebben zij mannen naar Hugo toegestuurd om inzage te krijgen van de vergunning die hem door de landsvrouw verleend was, maar dit heeft hij hun geweigerd. Daarom vertrouwen ze erop dat Zij het privilegie onverkort zal handhaven en verklaren dat burgemr. Hugo deze vergunning op een slinkse wijze heeft verkregen. Dit houdt in dat zij aan geen vergrijp hebben schuldig gemaakt. Zij hopen dat Hare Excellentie deze akker aan de naburen zal gunnen en Hugo zal veroordelen in de kosten van het proces.

De schout vindt dat de argumenten van de landslieden alleen maar uitvluchten zijn en vat deze samen in vier punten:

- 1). Het privilegie dat door de tegenpartij naar voren wordt gebracht wil hij in zijn authentieke vorm zien, waarop hij dan zijn commentaar zal leveren.
  - 2). Dat de vergunning, aan burgemeester Hugo gegeven, verkregen is *bij sub- ende obreptie, dat is in goeden duist* (dit moet een schrijffout zijn, bedoeld is Duits/Diets) *geseijt bij ondercrupinghe*, dat is een grove belediging aan zijn persoon *die soo dickwils als borgemr. ende schepen, gelijk hij noch is, gedient heeft*. Hij mag een klacht wegens belediging indienen.
  - 3) Dat zij de akker zelf willen hebben, *is een pure affgunsticheijt, die eenen anderen niet en gunnen dat zij voor hun selver begeeren*.
  - 4) Dat hij aan de afvaardiging die hem om inzage van de vergunning gevraagd had, dit geweigerd had, had hij gedaan, omdat hij meende dat ze hem hadden moeten vertrouwen. Hij zou evenwel de brief aan het gerecht ter inzage geven.
- In hun weerwoord blijft de tegenpartij bij het eerder ingenomen standpunt, dat zij te goeder trouw gehandeld hebben, uitgaande van het privilegie van Graaf Jacob.

Op 27 september 1650 volgde de uitspraak van de beide dingbanken van Weert en Nederweert gezamenlijk in dit kort geding na ampele bestudering van de ingebrachte argumenten: *de beclaechde is niet en georloft geweest, de wtgenomene gemeijnte aenden borgemr. Goort Hugo met octroij (vergunning) van onse genedige vrouwe verkocht ende overgegeven wt eigener autoriteijt in te steecken ende t' overvaren, sullen daerommede selve beclaechde den voors. gront voor al te redintegreren ende in alsulcken staet wederom stellen, oft doen stellen, als den borgemr. Hugo denselven gebrocht ende opgegraven hadde. Sulx geschiet zijnde, sullen de beclaechde overmits hunne gedaene excessen ende petulantien (brutaliteit, moedwil) ellick van hun luijden onse genedighe vrouwe versoenen met een amende (boete) van tweemaal sestich schillinghen (fl. 45.-) ende dat met alle costen, ende zijn boetachtich (aan het locale gerecht) ad een(mael) sestich schillinghen. (fl 22.50) Een boete van eenmaal 60 schillingen wordt normaal gesproken alleen bij lichtere vergrijpen opgelegd !*

Wtgelesen den 27 september 1650.

De Schepenbanken kiezen met hun uitspraak toch voor de gevestigde orde en beschouwen als doorslaggevend het feit dat de beklaagden, hoewel hun optreden o.g.v. het privilege gerechtvaardigd was, het recht in eigen hand genomen hebben. Daardoor werd de eer van de landsvrouwe in hoge mate aangetast. Zij ging niet in op de geboden mogelijkheid de eer aan zichzelf te houden. Van de andere kant is de eis van de schout, een bedevaart naar Santiago, van tafel geveegd, maar wordt aan kleine boeren, als ze zijn, toch een behoorlijk zware boete opgelegd.

GAW ORW inv. nr. 158, fo. 139 t/m 149.

GAW OAW inv. nr. 22, fo. 5 (afschrift op perkament) en inv. nr. 23 en 24 (afschrift op papier in privilegieboeken).

J. de Win en J. Wassink, Inventaris van het Oud-Administratief Archief van Weert, deel 2, Weert 1995, Inventarisreeks Gemeentearchief Weert 3, regest nr. 31, 1482, febr. 23.